

[Законът за достъп и разкриване на документите и обявяване на принадлежност на български граждани към Държавна сигурност и разузнавателните служби на Българската народна армия](#) е приет от Народното събрание на **6 декември 2006 г.** и е обнародван в бр. 102 на „Държавен вестник“ на 19 декември 2006 г.

Известен е повече като закона за досиетата.

Сайтът **[Държавна сигурност.com](#)** ви представя основните моменти от него.

Обединяване на всички документи на Държавна сигурност в един независим архив

Три са основните цели на закона за досиетата. **Първата цел** е обединяването на всички документи на бившата Държавна сигурност и разузнавателните служба на Българската народна армия в един общ архив.

Този архив е определен в закона като „централизиран“, а задачата по създаването му е възложена на комисията по досиетата. Тя е единственият орган, който се разпорежда с него, контролира достъпа, ползването и съхранението му.

Формирането на **централизирания архив** се извършва, като държавните институции, предимно различните специални служби и МВР, в които след 1989 г. се съхраняват документи на ДС, ги предават на комисията по досиетата при специално разписана в

Трите стълба на закона за досиетата

Написано от Христо Христов
Сряда, 02 Март 2011 00:18

закона процедура.

Този подход, се различава от предишното законодателство (закона за досиетата от 1997 г. и поправките на същия от 2001 г.), при което създадените комисии нямат пряк достъп до архивите на ДС и на разузнавателните служби на БНА.

През годините на прехода документите на тоталитарния репресивен апарат са пръснати в различни специални служби, като последните имат пряк контрол над тях, а не както би трябвало да бъде с тях да се разпорежда съответната комисия по досиетата.

Това дава предпоставки за манипулации и укриване на материали и на практика до невъзможност комисииите да контролират напълно архивното наследство на ДС. От друга страна достъпът до тези архиви остава силно ограничен.

Комисията с председател Евтим Костадинов успя да се справи с това предизвикателство. Въпреки забавянето с една година на предоставянето на сграден фонд от страна на Министерския съвет при правителството на Станишев и последвалите проблеми с необходимия ремонт и оборудване, в началото на февруари 2011 г., комисията откри официално Централизирания архив за документите на ДС в Баня (подробности вижте [тук](#) , а видео от откриването - [тук](#)).

По-широк достъп до документите на ДС

Въвеждането на широк достъп до архивите на бившата Държавна сигурност е **втората основна цел**,

постигната със закона. В него е разписана ясна процедура за достъпа до документите на ДС. Достъпът до архивите включва:

- правото на всеки до информацията, събирана за него или негови починали роднини по права линия до втора степен;
- правото на всеки да поиска извършването на проверка за него или за негови починали роднини по права линия до втора степен, включително за установяване на принадлежност към органите на ДС и разузнавателните служби на БНА;

- правото на всеки до документите на ДС за научноизследователска, публицистична и проучвателна дейност по реда на Закона за достъп до обществена информация.

За първи път със закона от 2006 г. изследователите има възможност да се запознаят с кадровите и лични дела на щатните служители на ДС и на разузнавателните служби на БНА, т.е. на офицерите в тоталитарните служби. Възприето е положението, че те не представляват лични данни и класифицирана информация.

Законът е съобразен с правата на т. нар. трети лица. В случаите, когато в документите се съдържат данни за трети лица и когато няма тяхното съгласие информацията се предоставя без данните, отнасящи се до тях.

Ограничение за достъп до документи на ДС е наложено по отношение на информация, чието разкриване би навредило интересите на България в международните отношения или би създавало сериозна заплаха за живота на дадено лица. В тези случаи съответната служба за сигурност внася мотивирано предложение в комисията по досиетата. Тя се произнася с решение, което е окончателно и не подлежи на обжалване. Документи, които не се разкриват поради горните съображения, се регистрират в отделен от централизирания архивен фонд, който е на пряко разпореждане на председателя на комисията.

Разширяване на кръга на проверяваните лица

Третата основна цел е значителното разширяване на кръга на проверяваните лица за съпричастност към ДС. Освен, че обхваща трите власти – законодателна, съдебна и изпълнителна полето на действие на закона за първи път се разпростира и върху местната власт, както и върху четвъртата власт – медиите. За разлика от останалите власти при четвъртата проверките на печатните и електронни медии не обхващат целия период на прехода, а започват от декември 2006 г., т.е. когато е приет закона. За всички останали лица, заемащи държавни длъжности или извършващи публични дейности периодът обхваща времето след 10 ноември 1989 г. По този начин скрити от обществото остават агентите на Държавна сигурност в медиите в периода 10 ноември 1989 г. –

декември 2006 г.

В закона са обособени два основни списъка на лица, които подлежат на проверка. В първия списък попадат лицата, заемащи публични длъжности, като президента и вицепрезидента, народните представители в Народното събрание и Европейския парламент, министър-председателя, заместниците му, министрите и заместниците им, председателя и членовете на Конституционния съд, омбудсманът, ръководствата на държавните комисии, съдиите, прокурорите, следователите и дознателите, членовете на Висшия съдебен съвет, посланиците, ръководствата на държавните агенции и различни регулаторни органи, БНБ, Сметната палата, Националният осигурителен институт и Националната здравноосигурителна каса, областните управители, кметовете, секретарите на общини и общински съветници, лицата на ръководни постове в централната и териториална администрация и много други лица.

За първи път на проверка подлежат ръководните служители в МВР, Министерството на отбраната и съвременните специални служби. Изключение правят следните длъжности: началник на отдел или началник на сектор в служба „Военна информация“ (военното разузнаване) към министъра на отбраната или началник на отдел или началник на сектор в Националната разузнавателна служба.

Този текст е предложен буквално в последния момент от приемането на закона в пленарна зала от депутатата Татяна Дончева (БСП) и е гласуван само от мнозинството на тройната коалиция. Той е включен в преходните и заключителни разпоредби на закона (параграф 12) и с него са скрити от огласяване кадровите служители на ДС и разузнавателните служби в БНА, които заемат споменатите ръководни постове в съвременните военна и цивилна разузнавателни служби. След скандала с дипломатите-агенти на ДС, Йордан Бакалов и Иван Костов предложиха този забранителен текст да отпадне, но до началото на март 2011 г. това все още не е направено.

Във втори списък са изброени лицата, подлежащи на проверка за принадлежност към ДС, извършващи публични дейности. Към тази категория спадат водещите журналисти и собствениците на печатни и електронни медии, собствениците на рекламни и пи ар агенции, учените, заемащи ръководни постове в БАН, както и ръководните кадри във висшите учебни заведения. Тук попадат и ръководствата на политическите партии, на синдикалните организации, на Висшия адвокатски съвет, на Българския лекарски съюз, Българския Червен кръст, управителните и контроли органи на националните спортни организации и БОК.

Трите стълба на закона за досиетата

Написано от Христо Христов
Сряда, 02 Март 2011 00:18

На проверка подлежат и членовете на управителните, контролните и надзорни органи и прокуристите на банки, на застрахователи, на фондови борси, на акционерни дружества, организиращи неофициален пазар на ценни книжа, на инвестиционни посредници и на инвестиционни дружества. В тази категория проверявани лица попадат и едноличните търговци, организиращи хазартни игри и ръководствата и контролните органи, свързани с хазартни игри (пълният списък на лицата, извършващи публични дейности, вижте в чл. 3, ал. 2 от закона за досиетата).

Обявяването на сътрудничество към ДС създава само прозрачност към миналото на държавните и обществени фигури, които следва да бъдат проверени и няма лустрационен характер, а по-скоро морален.

Единствената **лустрация**, която се съдържа в закона е по отношение на деветимата членове на комисията по досиетата. Поставеното условие е те да не са свързани с ДС или разузнавателните служби на БНА, а също така да не са представители на съвременните специални служби. По този начин законодателят е предвидил гаранция за тяхната обективност и независимост.

Предварителна проверка за принадлежност към ДС

Законът съдържа и друга важна процедура, която е свързана с недопускането на бивши сътрудници на ДС на ръководни постове в изпълнителната, законодателната, местната и съдебна власт, както и в политическите партии и медиите без да бъде прилагат ограничителен лустрационен механизъм.

Това става чрез т. нар. предварителна проверка от съответния ръководител в конкретна институция или организация (процедурата е описана в чл. 27 от закона). Характерно е, че проверката за принадлежност към ДС се извършва по искане на ръководителя от комисията по досиетата при дадено съгласие на кандидата за поста още преди той да бъде назначен за него. Резултатът от нея не се оповестява публично.

Трите стълба на закона за досиетата

Написано от Христо Христов
Сряда, 02 Март 2011 00:18

Данните от проверката обаче дават възможност на ръководителя да отхвърли кандидатурата, ако тя се окаже обвързана с ДС.

Предварителната проверка може да играе изключително полезна за всеки ръководител роля и би му спестила обяснения и изпадане в неудобна ситуация, по простата причина, че всички лица, заемащи определени ръководни длъжности подлежат на задължителна проверка за принадлежност към ДС, която комисията извършва по закон.

Лица, родени след 16 юли 1973 г. не подлежат на проверка. Т. е. не се проверяват лица, които не са били навършили пълнолетие до закриването на ДС.

Опити за отмяна на закона

Досега е правен един опит за атака срещу закона за досиетата. През януари 2010 г. съзидателите на в. „Земя“ **Светлана Шаренкова** и **Димитър Иванов**, бивш началник на Шести отдел на Шесто управление на ДС се обръщат към омбудсмана с искане да сезира Конституционния съд за противоконституционност на закона за досиетата. Те са подкрепени от Асоциациите на разузнавачите и контраразузнавачите от запаса (бившите служители на Първо и Второ главни управления на ДС). Омбудсманът **Гиньо Ганев**

отказва да сезира Конституционния съд, след като на консултациите, които прави с известни конституционалисти и общественици, те стигат до категоричния извод, че законът не противоречи на конституцията (вижте позицията му

[тук](#)
).

Прекратяване на търговията с досиета

Трите стълба на закона за досиетата

Написано от Христо Христов
Сряда, 02 Март 2011 00:18

Законът прекратява търговията с досиета и неофициалното обявяване на сътрудничество към ДС. Създаден нов член в Наказателния кодекс, който предвижда от 3 до 6 години лишаване от свобода и глоба от 50 000 лева за незаконно разгласяване на принадлежност към ДС на дадено лице. Единственият орган, който прави това, е комисията по досиетата. Същите наказания са предвидени за онзи, които унищожи, скрие или преправи документ на ДС или на разузнавателните служби на БНА, както и на онзи, който нерегламентирано държи документи на двете тоталитарни структури.